

НАСТАВНО - НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Извештај комисије за оцену и одбрану докторске дисертације

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета у Београду одржаној 09.02.2026. год., именована је Комисија за оцену докторске дисертације кандидата Ане Радановић под називом “НЕСУИЦИДАЛНО САМОПОВРЕЂИВАЊЕ МЛАДИХ: ИСПИТИВАЊЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ ФУНКЦИЈЕ САМОКАЖЊАВАЊА”. Комисија је прегледала докторску дисертацију и подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

Основни подаци о кандидаткињи

Ана (Стојковић) Радановић (1992) је основне академске студије психологије на Факултету за медије и комуникације Универзитета Сингидунум уписала 2011. године, а завршила 2015. године са просечном оценом 9.91. Исте године уписала је мастер академске студије психологије на Филозофском факултету Универзитета у Београду (истраживачки смер), које је завршила 2017. године, са просечном оценом 9.75. Одбранила је мастер рад под насловом “*Има ли нечег алтруистичког у кажњавању? Личност и емпатија као предиктори алтруистичког кажњавања*” под менторством проф. др Горана Кнежевића са највишом оценом.

Кандидаткиња је уписала докторске академске студије психологије на Одељењу за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду у фебруару 2019. године. Положила је све испите са просечном оценом 10.00. На седници Универзитетског Већа научних области друштвено-хуманистичких наука одржаној 29.03.2022. године одобрен је предлог теме докторске дисертације *Несуицидално самоповређивање младих: испитивање специфичности функције самокажњавања*.

Током основних академских студија била је ангажована као демонстратор на предметима Психометрија, Статистика и Напредна статистика (2013-2014) на Факултету за медије и комуникације и била је чланица Лабораторије за психолошка истраживања истог факултета. Током мастер академских студија била је ангажована као демонстратор на предмету Развојна психологија (2016-2017). Клинички стаж у трајању од годину дана обавила

је у Институту за ментално здравље у Београду (2017-2018). Била је ангажована на позицији руководиоца програма Психологије у Истраживачкој станици Петница (2016-2018) и била је члан Програмске комисије овог програма (2018-2025). Од 15. јула 2019. године кандидаткиња је запослена у Институту за педагошка истраживања у Београду као истраживачица. Била је ангажована на неколико пројеката УНИЦЕФ-а у Србији. Чланица је Друштва психолога Србије (ДПС) и Међународног удружења за истраживање несуицидалног самоповређивања (International Society for Non-suicidal Self-Injury Research, ISSS).

Коауторка је више од 15 научних чланака у категоријама M21-M23, а своје радове презентовала је на више од 20 научних скупова у земљи и иностранству. Током докторских студија, објавила је неколико радова, међу којима су најскорије објављени ко-ауторски рад о валидацији инструмента за испитивање самосвесних емоција адолесцената (**Radanović, A., Damjanović, M., Pavlović, S., Nenadić, F., Mihić, L., & Krstić, K. (2025).** Test of self-conscious affect for adolescents (TOSCA-A) in Serbian: Psychometric properties in three age groups. *Current Psychology*, 44(2), 1414–1429. <https://doi.org/10.1007/s12144-024-07211-x>), као и истраживање о емоционалним реакцијама и потребама запослених у школама које се односе на несуицидално самоповређивање ученика (**Radanovic, A., Kovacevic-Lepojevic, M., Micic, I., Trajkovic, M., Grujicic, R., & Pejovic-Milovancevic, M. (2025).** Addressing non-suicidal self-injury (NSSI) in Serbian schools: School staff reactions, needs, and protocol development. *Zbornik Instituta Za Pedagoska Istrazivanja*, 57(2), 293–322. <https://doi.org/10.2298/ZIPI2502293R>)

Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација кандидаткиње Ане Н. Радановић под насловом „Несуицидално самоповређивање младих: испитивање специфичности функције самокажњавања“ израђена је на Одељењу за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду, у оквиру научне области психологије, уже научне области клиничке психологије.

Тема дисертације припада области савремене клиничке и развојне психологије и бави се феноменом који последњих деценија заузима све значајније место у научним истраживањима и клиничкој пракси - несуицидалним самоповређивањем (НССП) младих (non-suicidal self-injury, NSSI). Иако је интересовање научне заједнице за овај феномен у порасту, бројна питања у вези са његовом природом, функцијама и односом према суицидалности остају недовољно разјашњена. Посебно је недовољно истражен допринос појединачних функција, међу којима је и самокажњавање, која се у литератури све чешће препознаје као потенцијално клинички најризичнији облик мотивације за самоповређивање.

Дисертација представља оригинално емпиријско истраживање засновано на интеграцији теоријских приступа из клиничке психологије, психологије личности и психологије емоција, са циљем да се продуби разумевање психолошких механизма који стоје у основи самоповређивања код адолесцената. Дисертација је написана на 124 стране основног текста, уз литературу и прилоге на још 80 страна. Коришћена литература броји 536 извора. Дисертација садржи 3 слике, 5 фигура и 18 табела.

Предмет и циљ дисертације

Тема докторске дисертације односи се на проблем несуицидалног самоповређивања, који представља један од водећих изазова менталног здравља адолесцената и младих. Метаанализе указују на преваленцу од око 18% у популацији адолесцената, при чему самоповређивање најчешће започиње у средњој адолесценцији. У научној литератури ова појава се дефинише као намерно, директно и самостално наношење повреда ткива без суицидалне намере. Резултати истраживања у нашој средини показују да нешто више од 4% одраслих испитаника пријављује бар једну епизоду самоповређивања током живота. Да би се овај феномен адекватно разумео, а затим и превенирао, од кључног је значаја испитивање његових узрока, односно мотива, функција које овакво понашање има у психосоцијалном функционисању адолесцената.

У својој докторској дисертацији кандидаткиња се усмерава на једну од најучесталијих и клинички најризичнијих функција несуицидалног самоповређивања - самокажњавање, чије специфичности до сада нису довољно истражене. Испитивање ове функције има значај како за продубљивање концептуалног разумевања различитих мотива несуицидалног самоповређивања, тако и за унапређење стратегија раног препознавања ризика, као и за развој ефикаснијих превентивних и терапијских приступа. Полазећи од отворених питања уочених анализом постојеће емпиријске литературе, у раду су формулисани истраживачки циљеви усмерени на систематско испитивање ове функције.

Предмет истраживања ове докторске дисертације јесте анализа специфичности функције самокажњавања у оквиру несуицидалног самоповређивања младих, као и испитивање њене повезаности са емоционалним, когнитивним и суицидалним показатељима психолошког функционисања. Полазиште рада представља савремено становиште да несуицидално самоповређивање не представља хомоген феномен, већ хетерогену групу понашања различитих функција и психолошких значења. У том оквиру, самокажњавање се издваја као посебно значајна функција, будући да подразумева негативну евалуацију селфа и снажну повезаност са самосвесним емоцијама, што може указивати на дубље психопатолошке процесе.

Циљеви истраживања били су усмерени ка свеобухватном разумевању функције самокажњавања, пре свега кроз испитивање њене специфичности у односу на друге функције самоповређивања. Истраживање је настојало да расветли афективне и когнитивне карактеристике које прате самокажњавање, са посебним нагласком на улогу негативних самосвесних емоција и начина на који појединци доживљавају и вреднују сопствени селф. Посебна пажња посвећена је испитивању односа између самокажњавања и показатеља суицидалног ризика, односно његове повезаности са суицидалним когницијама и суицидалношћу, као и утврђивању сложених директних и посредних механизма који повезују негативну слику о себи, афективне процесе, самокажњавање и суицидалност.

Конкретно, први циљ истраживања био је идентификовање различитих профила адолесцената са историјом несуйцидалног самоповређивања на основу карактеристика понашања и заступљености његових функција, као и испитивање разлика између добијених профила у домену афективних, когнитивних и суицидалних обележја. Други циљ односио се на разјашњавање механизма који повезују функцију самокажњавања са другим психолошким варијаблама, пре свега кроз испитивање улоге негативног афекта у односу између самокажњавања и негативне слике о себи, као и улоге суицидалних когниција у објашњењу повезаности самокажњавања и суицидалности.

Основне хипотезе

Полазећи од теоријских и емпиријских сазнања о карактеристикама младих који се самоповређују, кандидаткиња је претпоставила да се међу адолесцентима са историјом несуйцидалног самоповређивања могу издвојити два до четири различита профили, који ће се разликовати према учесталости и разноврсности метода самоповређивања, узрасту појаве прве епизоде и доминантним функцијама понашања. Још специфичније, очекује се да ће се издвојити два профила који се ће разликовати по "интензитету" самоповређивања (ниска/висока учесталост НССП, мања/већа разноврсност метода; млађи/старији узраст прве епизоде; мања/већа израженост интраперсоналних и интерперсоналних функција), као и да ће постојати прелазни, нијансирани облици између ових екстрема.

Даље се претпоставља да ће се профили разликовати у афективним карактеристикама, тако да ће негативне самосвесне емоције - посебно срам, кривица, гађење и мржња према себи - бити најизраженије код адолесцената код којих доминира самокажњавање као мотив самоповређивања. Посебно се очекује да ће управо срам, као емоција усмерена на негативну процену сопственог селфа, најјасније разликовати овај профил од осталих. У складу са тим, претпостављено је и да ће профил у којем преовлађује самокажњавање бити повезан са изразито негативном сликом о себи, односно са нижим

нивоом самодопадања и мањим задовољством сопственим компетенцијама у односу на друге профиле.

Посебна пажња посвећена је односу са суицидалношћу. Кандидаткиња је у свом раду пошла од очекивања да ће различити облици суицидалних когниција - попут доживљаја неподношљивости емоционалног искуства, осећаја да особа није вредна љубави, уверења да су животни проблеми нерешиви, перцепције да је терет другима и осећаја неприпадања - бити најизраженији управо код профила обележеног самокажњавањем, као и да ће ова функција показати најјачу повезаност са таквим уверењима. Коначно, претпостављено је да ће индикатори суицидалности, укључујући суицидалну идеацију и покушаје суицида, бити најизраженији код адолесцената код којих је самокажњавање доминантна функција самоповређивања, што указује на његову посебну повезаност са повећаним суицидалним ризиком.

У погледу другог циља, који се односио на разјашњавање механизма који повезују функцију самокажњавања са другим психолошким варијаблама – кандидаткиња је емпиријски тестирала медијаторску улогу емоција у оквиру негативног афекта. Полазећи од основних идеја неколико теоријских модела, претпоставка ове дисертације била је да ће негативна слика о себи бити повезана са израженошћу функције самокажњавања директно, али и индиректно, преко тенденција ка доживљавању срама, кривице и мржње и гађења према себи. На крају, повезујући све релевантне (испитиване) варијабле у целовити модел, према последњој хипотези овог истраживања, претпостављено је да је негативна слика о себи повезана са самокажњавањем преко тенденција ка доживљавању срама, кривице, мржње и гађења према себи, а да интеракција самокажњавања са најслабијом кариком из скупа суицидалних когниција значајно предвиђа суицидалну идеацију и покушаје суицида.

Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација Ане Радановић састоји се од два основна дела: теоријског оквира истраживања и емпиријског дела рада. Теоријски оквир обухвата преглед литературе који укључује анализу кључних концепата и резултате претходних истраживања. Емпиријски део обухвата опис примењене методологије истраживања, резултате, дискусију, импликације за будућа истраживања и закључке. Након тога следе списак коришћене литературе и прилози.

У теоријском делу кандидаткиња даје детаљан приказ развоја концепта самоповређивања, почев од историјских тумачења до савремених дијагностичких и истраживачких приступа. Посебна пажња посвећена је разграничењу суицидалног и несуйцидалног самоповређивања, као и проблемима дефинисања и класификације овог феномена. Следи систематичан преглед фактора ризика, развојних карактеристика и

распрострањености самоповређивања код младих, уз анализу његове повезаности са различитим облицима психопатологије. Значајан део теоријског оквира посвећен је функцијама самоповређивања, са освртом на различите психолошке моделе (емоционалне, когнитивне и развојне). У оквиру овог прегледа кандидаткиња издваја функцију самокажњавања као посебан истраживачки проблем и аргументује потребу њеног детаљнијег испитивања. У наставку, кандидаткиња анализира самосвесне емоције и концепт селфа, који представљају кључни теоријски оквир за разумевање механизма самокажњавања. Теоријски део завршава се приказом значаја али и ограничења нијансираног приступа у истраживању НССП, од ког ауторка и сама полази у својој дисертацији.

У емпиријском делу рада, детаљно су описани циљеви и истраживачка питања, пажљиво аргументоване хипотезе, затим су дате дефиниција и операционализација свих варијабли кључних за истраживање. У наставку је дат опис узорка хоспитализованих адолесцената са историјом несуицидалног самоповређивања и процедура прикупљања података у том специфичном, клиничком, контексту. Оно што овај рад додатно издваја, јесу примена савремених статистичких техника у анализи податка, укључујући мрежну анализу, анализу латентних профила и тестирање сложених предиктивних модела, што омогућава дубље разумевање структуре односа између испитиваних конструката.

У истраживању које је део ове докторске дисертације, у циљу испитивања несуицидалног самоповређивања коришћен је Инвентар тврдњи о самоповређивању (*Inventory of Statements About Self-Injury, ISAS; Klonsky & Glenn, 2009*). У првом делу овог упитника прикупљају се подаци о карактеристикама несуицидалног самоповређивања, а други део инструмента посвећен је процени степена релевантности 13 функција несуицидалног самоповређивања. За испитивање индикатора суицидалности коришћени су: Скала суицидалне идеације (*Suicidal Ideation Attributes Scale, SIDAS; Van Spijker et al., 2014*), Упитник интерперсоналних потреба (*Interpersonal needs Questionnaire, INQ; Van Orden et al., 2012*), и Скала суицидалних когниција (*Suicide Cognitions Scale, SCS; Rudd et al., 2001*). За прикупљање података о тенденцијама ка доживљавању емоција у склопу негативног афекта коришћена је адаптирана верзија Српског инвентара афекта (*SIAB-PANAS; Mihić et al., 2014*), док је за испитивање слике о себи коришћена Ревидирана верзија Скале процене самодопадања и личних компетенција (*Self-Liking and Self-Competence Scale - Revised version, SLSC-R; Tafarodi & Swann, 2001*). Овај сет упитника допуњавали су и упитник о основним социодемографским, као и клиничким варијаблама, као и инструменти за испитивање емоционалне регулације (*Emotion Regulation Questionnaire; ERQ, Gross & John, 2012*) и депресивности (*Depression,*

Anxiety and Stress Scale, Lovibond & Lovibond, 1995) као коваријата у истраживању.

Након добијања сагласности родитеља/старатеља, а затим и самих адолесцената за учешће у истраживању, као и одобрења ординирајућег психијатра – испитаници су попунили сет инструмената предвиђених нацртом истраживања. Од почетних 151 адолесцената који су испунили све критеријуме за учешће у истраживању и попунили упитник, након сређивања и припреме базе за анализу – остало је 135 испитаника (81,5% женског пола) узраста од 11 до 24 година (просечни узраст 15.02 год.) који су у тренутку испитивања били хоспитализовани у Институту за ментално здравље. Упитници су попуњавани папир-оловка методом. Трајање попуњавања упитника износило је приближно 30 минута, иако су одређени испитаници попуњавали упитник и дуже (45 минута) и/или из више пута. Попуњени упитници прослеђивани су ауторки тезе, након чега је формирана анонимизована базе података – на којој су спроведене предвиђене статистичке анализе. Прикупљање података трајало је у периоду од октобра 2022. до априла 2025. године.

Резултати описане докторске дисертације показали су да се унутар функција несудицидалног самоповређивања може издвојити специфична тријада функција коју чине самокажњавање, антидисоцијација и антисуицид. Функција самокажњавања показала је најизраженију повезаност са негативним самосвесним емоцијама, при чему доминирају кривица, мржња и гађење усмерени ка себи. Истовремено је утврђена снажна негативна повезаност са позитивним аспектима селфа, као што су самодопадање и задовољство компетенцијама. Такође је показано да је самокажњавање најјаче повезано са суицидалним когницијама и суицидалном идеацијом, што указује на његов посебан клинички значај.

Тестирања претпостављених теоријских модела односа испитиваних варијабли, показала су да негативна слика о себи директно предвиђа самокажњавање, али и посредно - преко појачаног доживљавања кривице и мржње према себи. Интеракција самокажњавања и суицидалних когниција у предикцији суицидалности није потврђена. Налази указују да клиничка слика несудицидалног самоповређивања може значајно варирати у зависности од доминантне функције, што потврђује хетерогеност овог феномена.

Последњи сегмент рада - дискусију резултата – кандидаткиња почиње освртом на циљеве и резимеом главних резултата; дискусија је јасно и логично структурисана у складу са дефинисаним циљевима истраживања. Резултати су поређени са налазима претходних истраживања, а затим су размотрени и у контексту специфичности актуелног истраживања и узорка. Најпре су продискутовани резултати у сврху одговарања на кључна питања истраживања, а затим је дискусија проширена на теме и дилеме око којих се води дебата у савременој литератури у овој области. Детаљно су размотрене теоријске и практичне

импликације истраживања, његова ограничења, као и сугестије за будућа истраживања. Закључци су јасно и концизно изложени. На крају, наведен је списак коришћене литературе и прилози.

Остварени резултати и научни допринос дисертације

У оквиру докторске дисертације спроведено је истраживање усмерено на испитивање специфичности једне од интраперсоналних функција несудицидалног самоповређивања — самокажњавања. Иако савремена литература све више наглашава значај разумевања хетерогености функција несудицидалног самоповређивања, ова тема и даље остаје релативно недовољно заступљена у емпиријским истраживањима. Досадашњи налази указивали су да је функција самокажњавања повезана са већом учесталошћу самоповређивања, повишеним судицидалним ризиком и специфичним обрасцима негативног афекта, што је представљало полазиште за конципирање овог истраживања.

Емпиријски део дисертације био је усмерен на испитивање специфичног профила негативног афекта и судицидалних когниција повезаних са функцијом самокажњавања, као и на разјашњавање природе њене повезаности са судицидалном идеацијом и улоге система судицидалних уверења. Добијени резултати омогућили су прецизније разумевање афективних и когнитивних механизма који прате ову функцију самоповређивања и указали на њену посебну позицију унутар ширег спектра функција несудицидалног самоповређивања.

Налази истраживања допринели су продубљивању разумевања хетерогености феномена несудицидалног самоповређивања и улоге самокажњавања унутар њега, истовремено пружајући емпиријску подршку савременим теоријским моделима овог понашања. Истраживање је омогућило и шире сагледавање самокажњавања као психолошког феномена који се може разматрати и изван оквира несудицидалног самоповређивања. Посебан методолошки допринос рада огледа се у примени принципа „најслабије карике“, који до сада није био примењиван у истраживањима ове области.

Поред научног значаја, резултати дисертације имају и важне практичне импликације. Они доприносе унапређењу дијагностичке и терапијске праксе у раду са особама које се самоповређују, указујући на значај прецизније процене тежине симптома и препознавања специфичних когнитивних и афективних процеса који могу представљати кључне циљеве психотерапијских интервенција. На тај начин, налази истраживања могу допринети смањењу учесталости самоповређивања и снижавању судицидалног ризика код особа са несудицидалним самоповређивањем.

Докторска дисертација остварује значајан научни допринос на више нивоа. На

теоријском плану, рад доприноси прецизнијем концептуалном одређењу функције самокажњавања и њеном позиционирању унутар савремених модела несудицидалног самоповређивања. На емпиријском плану идентификовани су специфични афективни и когнитивни корелати који разликују самокажњавање од других функција, чиме је проширено разумевање унутрашњих механизма овог понашања. Методолошки допринос огледа се у примени сложених аналитичких поступака који омогућавају испитивање динамичних односа између више психолошких конструката. Посебан значај рада огледа се и у његовим клиничким импликацијама, будући да резултати указују на потребу да се различите функције самоповређивања узимају у обзир приликом процене ризика и планирања третмана, нарочито у раду са адолесцентима. На крају, али не мање важно - у раду су дискутоване и импликације резултата за школску праксу и будућа истраживања у овој области, што додатно указује на значај и ширину домета емпиријских налаза дисертације.

Коначно, дисертација доприноси актуелној научној расправи о статусу несудицидалног самоповређивања, пружајући емпиријску подршку становишту да се оно може разумети као клиничка ознака која описује различите психолошке профиле, а не искључиво као јединствен дијагностички ентитет.

Закључак

Докторска дисертација кандидаткиње Ане Радановић на насловом “Несуицидално самоповређивање младих: испитивање специфичности функције самокажњавања” представља оригинално и самостално научно дело којим су у испуњени циљеви и задаци наведени у одобреној пријави докторске дисертације. Кандидаткиња је у својој тези показала разумевање области која је предмет истраживања, критички приступила налазима досадашњих истраживања, брижљиво спровела обухватно прикупљање података и њихову обраду, и показала способност да добијене податке адекватно интегрише и интерпретира.

Имајући све изнето у виду, Комисија закључује да је дисертација (а) у складу са одобреном пријавом, (б) представља оригинално и самостално научно дело и (в) да су се стекли услови за њену одбрану, те предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета да прихвати наше позитивно стручно мишљење и кандидаткињи Ани Радановић одобри јавну одбрану докторске дисертације **НЕСУИЦИДАЛНО САМОПОВРЕЂИВАЊЕ МЛАДИХ: ИСПИТИВАЊЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ ФУНКЦИЈЕ САМОКАЖЊАВАЊА.**

У Београду,

КОМИСИЈА:

02. марта 2026.

проф. др Оливер Тошковић (председник комисије)
Филозофски факултет
Универзитет у Београду

проф. др Тамара Џамоња Илић
Филозофски факултет
Универзитет у Београду

проф. др Милица Пејовић Милованчевић
Медицински факултет
Универзитет у Београду
Институт за ментално здравље